

TÁMOP-3.1.5/12-2012-0001

A pedagógusok támogató rendszeréhez kapcsolódó fogalmak és szerepek

FOGALOMTÁR

01. verzió

Készítette: 1-3. alprojekt munkacsoport

2013. december

Adaptivitás

A körülményekhez való alkalmazkodás, az erre való képesség. Pedagógiai értelemben egyrészt a tanuló egyéni sajátosságaihoz alkalmazkodó differenciált pedagógia, másrészt a környezet, társadalom változásaira reagáló, azzal reflektív kölcsönhatásban álló folyamat.

Akkreditáció

1. Eljárás, amely során egy személyt, szervezetet, programot alkalmassá nyilvánítanak meghatározott feladat ellátására.
2. Az alkalmassá nyilvánítási eljárás végeredménye.
3. Egy intézmény vagy képzési program minőségének és célra való alkalmasságának külső garantálása.

Alapképzés

Valamilyen szakmára való elsődleges, szervezett felkészítés.

→ Blended képzés; Felnőttképzés; Folyamatba ágyazott képzés; Képzés; Képzési modul; Továbbképzés

Általános pedagógiai módszertan

Olyan pedagógiai módszerek, eljárások közös neve, amelyek nem kötődnek tantárgyakhoz. Pl. fejlesztő értékelés, kooperatív tanulás, személyre szabott tanulás, projektpedagógia.

Animátor

A belülről ható, lelkesítő, részvételre építő, örömteli fejlesztő folyamat irányítója.

Attitűd

Tartós beállítódás, értékelő viszonyulás valamilyen tárgy, személy vagy gondolat irányában; a három kompetencia-összetevő egyike.

Blended képzés

Kevert, azaz jelenléti (kontaktórás), illetve távoktatásos környezetben megvalósuló képzés, amely aktív részvételre, együttműködésre és kommunikációra épül. A számonkérés is történhet a távoktatási környezetben.

→ Alapképzés; → Felnőttképzés; → Folyamatba ágyazott képzés; → Képzés; → Képzési modul; → Továbbképzés

Cél

Az a kívánatos eredmény, amelynek elérése érdekében a tevékenység történik.

Célmeghatározás

A tervezésnek az a lépése, amikor tisztázzák egy tevékenység vagy folyamat kívánatos eredményét.

Coaching

Együttműködésre épülő, jövőorientált, megoldás- és eredményközpontú, szisztematikus folyamat, amelynek célja az önirányító tanulás, a teljesítmény, az életminőség és ezáltal a szakmai fejlődés elősegítése. Megfelelő keret arra, hogy a kliens rendezze gondolatait, konkretizálja céljait, számba vegye erőforrásait, és megtervezze a következő lépést.

Diagnózis

Egy értékelési folyamat eredményeként felállított helyzetkép (személyről, szervezetről, problémáról).

Diagnosztikus értékelés

A tanuló(csoport) a következő tanulási szakasz szempontjából lényeges jellemzőinek felmérése. A mérés kognitív, affektív és pszichomotoros területekre is kiterjedhet. Célja, hogy pedagógus a szükségleteknek megfelelően alakítsa a tanulási folyamatot, növelve ezzel annak hatékonyságát.

Disszemináció

Eredmények, információk tervszerű megosztása, terjesztése. Többnyire projekt- és kutatási eredményekkel kapcsolatban használatos.

E-learning

IKT eszközök használatára építő oktatási forma, amely legtöbbször digitális, illetve online tanulási környezetben valósul meg, személyes jelenlétet nem igényel.

→ Tutor; → Konzulens

Enkultúráció

Fejlődési folyamat, melynek során az ember fokozatosan részévé válik az őt körülvevő kultúrának (Gombocz – Trencsényi, 2007).

E-portfólió

A portfólió készítésére alkalmas szoftver, illetve a benne tárolt tartalom.

→ Portfólió

Értékelés

Az a folyamat, amelyben egy személy, csoport vagy szervezet, illetve ezek produktumának kiválasztott jellemzőit összevetik a rá vonatkozó cél- vagy kritériumrendszerrel.

Az oktatásban a tanulási folyamat állapotának vagy eredményességének, illetve produktumának megítélése. Célja szerint három alaptípust különböztetünk meg: formatív, szummatív és diagnosztikus.

→ Minősítés

Facilitátor

Egy csoportban zajló konkrét folyamat serkentője, előmozdítója, segítője. Feladata a csoportban rejlő energiák mozgósítása, hatékonyá tétele, a folyamat mederben tartása a célok elérése érdekében.

→ Moderátor

Fejlesztő célú látogatás

A tantárgygondozó szaktanácsadás jellemző formája. Meghatározott protokoll szerint zajlik, a szakmai fejlődésére fókuszál, és együttműködésre épülő, eredményközpontú, jövőorientált támogatást nyújt.

Fejlesztő célú támogatás

A pedagógus folyamatos szakmai fejlődését és az életpályán való előrejutását segítő elemek és szereplők rendszere.

Felnőttképzés

Átfogó értelemben a felnőttek intézményes tanítása, művelése, nevelése, oktatása, képzése.

→ Alapképzés; → Blended képzés; → Folyamatba ágyazott képzés; → Képzés; → Képzési modul; → Továbbképzés

Folyamatba ágyazott képzés

Olyan továbbképzési forma, amelybe 2-4 hetes vagy ennél is hosszabb kipróbálási szakasz van beillesztve. Ennek során a résztvevők kipróbálják a tanult módszereket, eljárásokat, s közben lehetőségük van egymással és a képzővel is konzultálni. Ebben a szakaszban általában valamilyen feladatot kell a képzés résztvevőinek párban, kis csoportban kooperálva megoldaniuk. A

kipróbálási szakaszt optimális esetben megelőzi és követi egy-egy jelenléti képzési szakasz.

→ Alapképzés; → Blended képzés; → Felnőttképzés; → Képzés; Képzési modul; → Továbbképzés

Folyamatos szakmai fejlődés

Az egész pályán átívelő formális, non-formális és informális szakmai tanulás komplex folyamatában létrejövő fokozatos kiteljesedés. Az EU tanárpolitikájában a pedagógusképzés+továbbképzés helyett elterjedten használt fogalom. Tervezett, önvezérelt, egyénileg támogatott folyamatos és komplex szakmai tanulás, amelynek célja a tanári munka eredményesebbé válása a szakmai professzió kiteljesedése és egyre tudatosabbá válása által.

Formális tanulás

Szervezett keretek között, iskolarendszerben folyó ismeretszerzés. Jellemzően bizonyítvánnyal, igazolással, oklevéllel zárul.

Formatív értékelés

A tanulási folyamat során a tanulási folyamatra és annak eredményességére adott gyakori visszajelzés. Az a célja, hogy a folyamat eredményesebb legyen. Fejlesztő, az eredményességet javító javaslatok és a tanuló erősségeinek kiemelése jellemzik.

Gyakornokok támogató rendszere

A pályakezdő pedagógusokat szakmailag segítő eljárások és szolgáltatások összessége. Törvényben meghatározott eleme a mentori támogatás.

Hálózati tanulás

Egymással kapcsolatban álló egyéni szakembereknek, vagy az általuk képviselt intézményeknek egy adott probléma megoldására irányuló, a nyilvános tudásból táplálkozó fejlesztő tevékenysége annak érdekében, hogy a keletkező közös tudás a résztvevők szakmai tevékenységét eredményesebbé tegye.

Implementáció

Bevezetés, elterjesztés, harmonizáció. Valamely kidolgozott rendszer gyakorlatba való beépítésének folyamata.

Informális tanulás

Nem szervezett, többnyire spontán, egyéni indíttatású ismeretszerzés és kompetenciafejlesztés.

Inklúzió

Belefoglalás; befogadás. A pedagógiában a mindenkit befogadó gyakorlatot jelenti, amely egy hasonló társadalom képére épít. Alapvető jellemzője az együttnevelés.

Innováció

Szakmai újítás, egy új ötlet kifejlesztése és megvalósítása.

A pedagógiában új folyamatok, módszerek vagy szervezeti megoldások létrehozását, bevezetését és konszolidációját jelenti annak érdekében, hogy a tanítás és a tanulás eredményesebb legyen.

Integráció

Általános értelemben egységesülést, beillesztést és beilleszkedést vagy beolvasztást, hozzácsatolást, összevonást, illetve a részek egészé válását jelenti.

A kifejezés a pedagógiában leggyakrabban a társadalmi, tantárgyi és szervezeti integráció illetve az integrált oktatás, nevelés értelmében használatos.

Interkulturalitás

A kultúrák közötti interakció, a kulturális és társadalmi sokféleséget különbözőségeket figyelembe vevő pedagógiai megközelítés és gyakorlat.

Intézményfejlesztés

A közoktatási intézmények olyan (→) pedagógiai fejlesztései, amelyek a tanulás eredményességének növelésével egyidejűleg az intézmény változáskezelési képességének javítását is célozzák (→ szervezetfejlesztés) (Hopkins, 2001 alapján).

Jó gyakorlat

Intézményi gyakorlatban és működésben tapasztalható innovatív folyamat-, módszer-, cselekvés- és eszközhasználat-együttes. Eredeti környezetében jól működik, ezért esély van arra, hogy adaptálható más környezetben is.

Képesség

Tudásfajta, amely valamilyen cselekvést tesz lehetővé.

Képzés

Valamilyen szakmára vagy szakmai feladatra való szervezett felkészítés.

→ Alapképzés; → Blended képzés; → Felnőttképzés; → Folyamatba ágyazott képzés; → Képzési modul; → Továbbképzés

Képzési modul

A képzési program olyan tananyagegysége, amely egy logikailag összetartozó ismeretanyagnak önállóan kezelhető, meghatározott személyi és tárgyi feltételekkel rendelkező, mérhető kimenetű, önállóan is tanítható része. Ismeretanyagának elsajátítását követően a képzésben résztvevő személy képes ennek tartalmát meghatározott szinten alkalmazni, illetve további tanulmányai során felhasználni.

→ Alapképzés; → Blended képzés; → Felnőttképzés; → Folyamatba ágyazott képzés; → Képzés; → Továbbképzés

Képző

A képzés vezetője. Rendelkezik a képzés alapítási engedélyében meghatározott kompetenciákkal.

Készség

A cselekvés (és tevékenység) automatizált eleme, amely a tudat közvetlen ellenőrzése nélkül funkcionál. A kompetencia három összetevőjének egyike.

Kéthurkos tanulás

A beidegződött, megrögzött gyakorlat megkérdőjelezésére, felülvizsgálatára irányuló tanulási forma.

Kompetencia

„Az a képességünk és hajlandóságunk, hogy a bennünk lévő tudást (ismereteket, készségeket és attitűdbeli jellemzőket) sikeres problémamegoldó cselekvéssé alakítsuk” (Halász, in: Demeter (szerk.), 2006).

Konstruktivizmus

Pedagógiai nézetrendszer, amely szerint a világ megismerése, illetve a tanulás során az ember felépíti, konstruálja a valóságot, nem pedig befogadja mint „külső”, objektív igazságot.

Konzulens

Valamilyen folyamat felkért vagy kijelölt szakmai segítője, akihez tanácsért, támogatásért fordulnak, akivel megbeszélik az adott témát, problémát.

Kritikus barát

Olyan személy, akiben megbízunk, aki megállapodás alapján provokatív kérdéseket tesz fel, más nézőpontból vizsgálja az összefüggéseket, és barátként véleményezi partnere munkáját.

Mediáció

A közvetítés a törvény alapján lefolytatott olyan sajátos, konfliktuskezelő, vitarendező, permegelőző eljárás, amelynek célja – összhangban a vitában érdekelt felek kölcsönös megegyezése alapján – a vitában nem érintett, harmadik személy (a továbbiakban: közvetítő) bevonása mellett a felek közötti vita rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozása (a 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről alapján).

Mentor

Az a pedagógus, aki a kezdő, kevésbé gyakorlott pedagógusok számára nyújt folyamatos, egyéni támogatást. Elsősorban az intézményi- és pályaszocializáció területén, a tanulásirányítás és a tanulászervezés hatékony megvalósításában támogatja a folyamatos szakmai fejlődést.

Tágabb értelemben az a személy, aki segítséget nyújt az intézménybe újonnan érkező pedagógus számára a szervezetbe, a szervezeti kultúrába való beilleszkedésben, illetve bármely kollégának valamely új pedagógiai stratégia, módszer, eszköz alkalmazásában.

Mentorálás

Tapasztalt pedagógus által a kezdő, kevésbé gyakorlott, vagy a szervezetbe újonnan érkező pedagógus számára nyújtott egyéni támogatás. Fenntartható és strukturált folyamat, amelynek célja a támogatott személy szakmai kultúrába, a helyi kontextusba való beilleszkedésének elősegítése, tudatos szakemberré válásának támogatása (Hobson et al., 2009 nyomán).

Minősítés

Olyan értékelési eljárás, amely során egy személy, szervezet működéséhez, produktumához kategóriát rendelünk.

→ Értékelés

Moderátor

Az a csoportkommunikációban jártas személy, aki mederben tartja, felszólításokkal, kérdésekkel, útmutatással irányítja valamely csoport tanácskozását, vitáját.

→ Facilitátor

Multiplikáció

Megsokszorozódás, tovagyűrűző hatás. Valamely stratégia, módszer, eszköz megosztása és gyakorlatba való beépülése.

Műhely

A résztvevők aktív együttműködésére, közös problémamegoldásra és közös produktum létrehozására szervezett ismétlődő vagy eseti találkozó.

Az adott szervezetre/témára/tevékenységre jellemző értékek, célok meghatározására, a működési folyamatok, működési problémák feltárására, az erőforrások meghatározására és aktivizálására, új, gyakorlatias megoldások kidolgozására, a szervezeti hatékonyság növelése érdekében jön létre.

Nem formális (vagy non-formális) tanulás

Nem a hagyományos oktatási és képzési rendszereken belül, de szervezett formában zajló tanulási folyamat, általában nem kötődik hozzá bizonyítvány. Lehetséges színtere a munkahely, de megvalósulhat civil társadalmi szervezetek és csoportok tevékenysége keretében is.

Nézetek

„Olyan feltételezések, feltevések, amelyeket igaznak vélünk, s amelyek befolyásolják ítéleteinket, s amelyeket felhasználunk döntéseink során.” (Falus (szerk.), 2003, 92. o.). A pedagógus mesterség olyan lényeges, nehezen megváltoztatható komponensei, amelyek jelentős mértékben meghatározzák az ismeretszerző és gyakorlati tevékenységet (Falus, 2001 alapján).

Oktató

Felsőoktatásban/felnőttképzésben vagy szakképzésben tanító, szakmai gyakorlatot vezető szakember (nem feltétlenül pedagógus), tanfolyami előadó.

Önértékelés

Az aktuális (milyennek gondoljuk, tapasztaljuk magunkat), az ideális (amilyenek szeretnénk lenni), valamint az elvárt énkép (amilyenné mások szeretnék, vagy magunk szeretnénk válni) összevetése.

Önismeret

Az önismeret a belső szabályszerűségek, tendenciák, érzelmi viszonyulásmódok közvetlen tapasztalati megértése, az identitáskeresés része. Az emberben élő törekvés „önmaga integrálására, belső diszharmóniáinak feldolgozására, képességeinek kibontakoztatására” (Buda, é.n.).

Önreflexió

Tudásunk és viselkedésünk aktív, kitartó vizsgálata. Segítségével a pedagógusok tudatosabbá teszik azt, ami öntudatlan, és elemzik viselkedésük okait (Hoekstra és Korthagen, 2011. alapján). Megkülönböztetjük a gyakorlati tevékenység érdekében, a tevékenység során és az az után végzett elemző, értékelő magatartást.

Partnerközpontú működés

Olyan szervezeti magatartás, amelyben alapvető a partnerek igényeinek való megfelelés.

Pedagógiai fejlesztés

A nevelést és oktatást érintő tervszerű beavatkozás a tanulás eredményességének növelésére.

Pedagógiai professzió

Pedagóguskompetenciák által meghatározható mesterség, standardjai (→) folyamatosan alakulnak.

Pedagógusképzés

Pedagógus végzettség megszerzése céljából felsőoktatási intézmények által szervezett képzés. A 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról szóló törvény rendelkezései alapján valósul meg. Tágabb értelemben a pedagógus folyamatos szakmai fejlődése.

→ Folyamatos szakmai fejlődés

Pedagógus szakmai fejlődési terv

A szaktanácsadói látogatás eredményeképpen létrejövő dokumentum, amely tartalmazza a folyamatos szakmai fejlődés következő szakaszának céljait és lépéseit. Arra készíti, és abban segíti a pedagógust, hogy folyamatosan figyelje és aktualizálja szakmai fejlődésének alakulását, gondolkodjék céljairól, lehetőségeiről.

Pedagógus szerep

A pedagógus státuszhoz kapcsolódó, az elvárásoknak megfelelő, illetve azokra reagáló viselkedésmintázat.

Pedagógusok támogató rendszere

Azon szolgáltatások és módszerek együttese, amelyek egymással kölcsönhatásban segítik a pedagógusok, az intézmények és az oktatási rendszer céljainak megvalósulását.

Perszonalizáció

Az egyénre jellemző személyiségtulajdonságok kialakulása. A csoportból való kiemelkedést, az egyén kibontakozását segíti elő. (Nagy József, 2000) alapján.

→ Szocializáció

Portfólió

A fejlődést dokumentáló vagy egy adott állapotot tükröző dokumentumgyűjtemény, amely reprezentálja tulajdonosának szakmai kompetenciáit.

→ E-portfólió

Reflexió

Valamely személy vagy csoport viselkedésének, tevékenységeinek megfigyelésén alapuló visszajelzés. Segítségével a pedagógusok tudatossá teszik azt, ami öntudatlan, és elemzik viselkedésük okait (Hoekstra és Korthagen, 2011).

→ Önreflexió

Shadowing

Valamely személy tevékenységéről való információszerzés úgy, hogy a megfigyelő a megfigyelt személyt – a köztük lévő megállapodás alapján – hosszabb időn keresztül árnyékként követve gyűjt adatokat (viselkedésről, tevékenységről).

Szakmai standard

Egy adott szakma vagy munkakör elvárásainak a széles szakmai közvélemény által elfogadott rendszere. A folyamatos szakmai fejlődés, a képzés, a továbbképzés, az értékelés és a minősítés közös alapja.

Szakmai identitás

Szakmai önazonosság. Az, ahogyan egy személy, csoport, intézmény a többi személyhez, csoporthoz, intézményhez képest, a kontextussal és saját belső

folyamataival dinamikus interakcióban meghatározza önmagát, szakmai sajátosságait.

Személyes támogatás

A pedagógus szakmai fejlődésének az egyén szükségleteihez és adottságaihoz illeszkedő, a témában és a módszerben jártas szakember által történő elősegítése.

→ Mentor; → Mentoralás

Szervezetfejlesztés

A vezetés által támogatott tervszerű, irányított, hatékonyságjavító/eredményességnövelő, a szervezet egészére vagy a működés egy területére kiterjedő, rendszerszerű beavatkozás.

→ Intézményfejlesztés; → Pedagógiai fejlesztés

Szocializáció

A társadalomba való beilleszkedés egész életen át tartó folyamata, amely során az egyén megtanulja megismerni önmagát és a környezetét, elsajátítja az együttélés szabályait, a lehetséges és elvárt viselkedésmódokat (Bagdy, 1986 alapján).

→ Perszonalizáció

Szummatív értékelés

A tanulási folyamat eredményességére fókuszáló értékelés. Azt fejezi ki, hogy a tanulási folyamat adott pontján az elvárt vagy kitűzött célokhoz képest hogyan teljesít a tanuló.

→ Értékelés

Szupervízió

Egy támogató, erre felkészített szakemberrel folytatott együttgondolkodás során megvalósuló irányított, aktív tanulási folyamat, amelynek fókuszában a résztvevő által hozott probléma, a szakember szakmai személyisége, annak fejlesztése áll.

→ Szupervizor

Szupervizor

A szupervíziót vezető szakember.

→ Szupervízió

Tanulás

Aktív folyamat, amely során egy személy tudása (→) a környezettel való interakcióban új ismerettel érintkezik, és ennek feldolgozása során bővül vagy struktúrájában módosul.

Tanuló szakmai közösség vagy szakmai tanulóközösség

Az egymást támogató, együtt dolgozó emberek csoportja, akik fontosnak tartják a közösségbe való bevonódást, a tanulásra vonatkozó közös elképzelés kialakítását, s akik közvetlen közösségükön belül és kívül lehetőségeket keresnek gyakorlatuk vizsgálatára, arra, hogy közösen új, jobb módszereket sajátítsanak el, melyekkel diákjaik tanulását eredményesebbé tehetik". (Stoll és Seashore, 2007. nyomán)

Tanulásszervezés

A tanulás lépéseinek és módszereinek tervszerű felépítése egy rövidebb tanulási szakaszra, általában egy tanórára vonatkozóan. Az egyéni és a társas, valamint a frontális elemek tudatos elrendezése.

Társértékelés

A hasonló szerepben lévő együttműködő partnerek egymás tanulási folyamatára adott kölcsönös visszajelzése.

→ Tanulás

Társtámogatás

Munkatársak egymásnak nyújtott, tudatos támogatása az általuk végzett munka minél magasabb szintű ellátása érdekében.

Távoktatás

Olyan képzési forma, amelyben a tanár és a tanuló térben és általában időben is elkülönül egymástól. A tanuláshoz valamilyen online felület ad közös teret.

→ Távoktatási keretrendszer

Távoktatási keretrendszer

A távoktatással folyó kurzus támogatására létrehozott informatikai rendszer.

→ Távoktatás

Továbbképzés

Valamely szakmára vagy szakmai feladatra való szervezett, kiegészítő felkészítés.

→ Alapképzés; → Blended képzés; → Felnőttképzés; → Folyamatba ágyazott képzés; → Képzés; → Képzési modul

Tréner

A tréninget vezető személy. Feladata a résztvevők tevékenységére épülő tanulás elősegítése. Elsősorban a résztvevők bizonyos képességét, készségét, attitűdjét fejleszti csoportra/személyre szabottan.

→ Tréning

Tréning

A saját élményű, tapasztalatra épülő tanulási és ennek megfelelő oktatási forma, komplex képzési, továbbképzési eljárás (módszeregyüttes).

→ Tréner

Tudás

Az ember minden kognitív funkciójának kivitelezője. A külvilággal kapcsolatba kerülve értelmezi annak jelenségeit, előrejelzi a bekövetkező változásokat, „megjósolja” saját beavatkozásaink következményeit, s mindezek segítségével irányítja cselekvéseinket (Nahalka, 2003 alapján).

Tudásmegosztás

Az a folyamat, amikor egy személy vagy szervezet valamely tudását más személyek vagy szervezetek rendelkezésére bocsátja, akik ezt felhasználva módosíthatják kognitív struktúráikat.

→ Tudás; → Tanulás

Tutor

Az a személy, aki távoktatás keretében támogatja a résztvevőket. A tanuló által megszerezni kívánt tudáson kívül rendelkezik az egyéni és csoportos tanulás támogatásához, a csoportdinamika befolyásolásához és a kommunikáció ösztönzéséhez szükséges kompetenciákkal.

→ Távoktatás

Felhasznált irodalom

2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről

Bagdy Emőke (1986): *Családi szocializáció és személyiségzavarok*. Tankönyvkiadó, Budapest

Buda Béla (é.n): *Mentálhigiéne. A lelki egészség társadalmi, munkaszervezeti, pszichokulturális és gyakorlati vetületei*. Animula Kiadó, Budapest

Demeter Kinga (szerk., 2006): *A kompetencia*. OKI, Bp. <http://www.ofi.hu/tudastar/kompetencia/eloszo>; utolsó letöltés: 2013. március 15.)

Falus Iván (2001): Pedagógus mesterség – pedagógiai tudás. *Iskolakultúra*, 11. 2. sz.

Falus Iván (szerk., 2003): *Didaktika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

Gombocz János - Trencsényi László (2007): *Változatok a pedagógiára. A nevelés „műkedvelőinek” – művelőinek, kedvelőinek*. Okker Zrt., Budapest

Hobson, A. J., Ashby, P. Malderez, A, and Tomlinson, P.D. (2009) Mentoring beginning teachers: what we know and what we don't. *Teaching and Teacher Education: An International Journal of Research and Studies*, 25(1), 207–216.

Hoekstra, Annemarieke; Korthagen, Fred (2011): Teacher Learning in a Context of Educational Change: Informal Learning Versus Systematically Supported Learning. *Journal of Teacher Education* 2011 62: 76

Hopkins, D. (2001): *School Improvement for Real*. London/NY; Routledge-Falmer

Nahalka István (2003): *Hogyan alakul ki a tudás a gyerekekben?* Nemzedékek Tudása, Budapest.

Nagy József (2000): *XXI. Század és nevelés*. Osiris Kiadó, Budapest

Stoll, L. – Seashore, K. L. (2007): *Professional Learning Communities: Divergence, Depth and Dilemmas*. Open University Press, London.